

Kamusal Mekânlarda Evrensel Tasarım ile İlgili Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Anıl SÜVARİ

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Afyon, Türkiye.
suvarianil@gmail.com

ÖZET

Kamusal mekânlar, toplumdaki tüm kullanıcılar tarafından kullanılan ortak kullanım mekânlarıdır. Kullanıcıların günlük ihtiyaçlarını karşıladıkları, sosyalleştikleri ve iletişim kurdukları mekanlar olan kamusal mekanlar, kullanıcılara ortak sosyal aktivite alanları sağlamanın yanı sıra kullanıcılardaki toplumsal bilinç düzeyinin artmasında da etkilidir. Kamusal mekanlar, birçok farklı kullanıcı tipine hizmet etmesi nedeniyle, bu mekanların kullanıcının her alanda bağımsız hareket edebildiği ve alanları rahatça kullanabildiği şekilde tasarlanması gerekmektedir. Bu noktada karşımıza, kapsayıcı, erişilebilir, karmaşadan uzak ve ulaşılabilir mekanlar tasarlamaya olanak sağlayan evrensel tasarım kavramı çıkmaktadır. Bu çalışma kapsamında, ortak kullanım mekanları olarak nitelendirilen kamusal mekânların herkes için erişilebilir olması gerektiği düşüncesiyle, kamusal mekânlarda evrensel tasarım kavramının ele alındığı çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada, ülkemizde bu konu ile ilgili yapılmış olan lisansüstü çalışmaları incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle Yükseköğretim Tez Merkezi'nde "evrensel tasarım", "herkes için tasarım" ve "kapsayıcı tasarım" anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmış ve on dokuz adet lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Tez çalışmaları doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma sonucunda, kamusal mekânlarda evrensel tasarım kavramının ele alındığı lisansüstü tez çalışmalarının arttırılmasına yönelik öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: kamusal mekânlar, evrensel tasarım, erişilebilirlik, ulaşılabilirlik, ortak mekânlar

ABSTRACT

Public spaces are common use spaces used by all users in society. Public places, which are places where users meet their daily needs, socialize and communicate, are effective in increasing the level of social consciousness in users, as well as providing common social activity areas for users. Since public spaces serve many different types of users, these spaces should be designed in such a way that the user can move independently in all areas and use the spaces comfortably. At this point, we are faced with the concept of universal design, which allows us to design inclusive, accessible, clutter-free and transportable spaces. Within the scope of this study, it is aimed to examine the studies in which the concept of universal design in public spaces is discussed with the idea that public spaces, which are characterized as common use spaces, should be accessible to everyone. In this direction, in the study, the graduate studies conducted on this subject in our country were examined. In this context firstly, "universal design", "design for all" and "inclusive design" keywords scan in the postgraduate thesis center in Turkey and nineteen thesis has been reached. Thesis were examined by document analysis method. As a result of the study, suggestions have been made to increase the postgraduate thesis studies in which the concept of universal design in public spaces is discussed.

Keywords: public spaces, universal design, accessibility, transportability, common spaces

GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar değişen sosyal ve kültürel koşullar, ekonomi, teknoloji ve insanların değişen istek ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı tasarım yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu yeni yaklaşımlardan biri de "evrensel tasarım" kavramıdır.

Evrensel tasarım kullanıcıların yaş, beceri ve durumlarına bakılmaksızın tüm ürünleri ve kamusal mekânları eşit kullanmalarını sağlayan ve tüm kullanıcılar için ortak bir değer oluşturan bir kavramdır. Evrensel tasarımın merkezinde kullanıcı yer almaktadır ve evrensel tasarım bütün bireyleri kapsamaktadır. Evrensel tasarım kavramı kullanıcılarda zaman içerisinde meydana gelebilecek çevresel, fiziksel ve ruhsal gibi durum değişikliklerine odaklanmaktadır. Aynı zamanda, kaza veya hastalık gibi durumlar sonrasında da kullanıcıların aynı tasarım ürünlerini kullanabilmeleri amaçlanmaktadır. Bu nedenle, evrensel tasarım kavramı yalnızca engelli kullanıcıları değil tüm bireyleri ve bu bireylerde meydana gelebilecek anlık durumları göz önüne alan kapsayıcı bir tasarım kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kamusal mekânlar, insanların günlük yaşamları içinde fiziksel, algısal ve sosyal ihtiyaçlarını karşıladıkları, toplumun her kesimi tarafından kullanılan ortak kullanım alanlarıdır. Aynı zamanda bu mekânlar insanların iletişim kurmasında, sosyalleşmesinde ve toplumsal bilincin gelişmesinde etkili rol oynamaktadırlar. Kamusal mekânların birçok farklı kullanıcı tipine hizmet etmesi nedeniyle bağımsız olarak erişilebilir ve ulaşılabilir olması beklenmektedir.

İç mimarlık disiplini kamusal mekânlara evrensel tasarım yaklaşımını uygulayabilecek disiplinlerin başında gelmektedir. Birçok çalışma alanını kapsayan iç mimarlık disiplinde, evrensel tasarım yaklaşımlarını zorunlu kılan, erişilebilir ve ulaşılabilir mekânlar tasarlamaktır. Bu doğrultuda günümüzde Türkiye’de yer alan iç mimarlık bölümlerinde evrensel tasarım kavramıyla ilgili lisans ve lisansüstü dersleri yer almakta ve konuyla ilgili eğitimler verilmektedir. Verilen dersler ve eğitimler ile evrensel tasarım kavramına duyarlı tasarımcılar yetişmekte ve evrensel tasarım kriterlerine uygun tasarımlar ortaya koyulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, evrensel tasarım konusunu kamusal mekânlar üzerinden ele almaktır. Bu amaçla, kamusal alanda evrensel tasarım konusunda yapılan lisansüstü tez çalışmaları incelenmiştir. Türkiye’de Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi’nde yer alan İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı ve İç Mimarlık anabilim/anasanat dallarına ait erişilebilmiş on dokuz adet lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Ulaşılan tez çalışmaları doküman analizi yöntemiyle incelenmiş, inceleme sonunda evrensel tasarımın lisansüstü düzeyde gelişimine yönelik öneriler çalışmanın sonuç bölümünde belirtilmiştir.

KAMUSAL MEKÂNLARDA EVRENSEL TASARIM KAVRAMI

Evrensel tasarım tüm kullanıcılar için ortak ürün ve mekânların tasarlanmasında etkili rol oynamaktadır. Evrensel tasarım ile ilgili yapılan araştırmalarda kullanıcı odaklı tasarım, esnek tasarım, herkes için tasarım gibi alt kavramlar da karşımıza çıkmaktadır. Evrensel tasarım kavramının farklı tasarım disiplinleri tarafından kullanılması sonucunda çok çeşitli tanımları olduğu görülmektedir. Genel anlamda evrensel tasarım, tüm ürünlerin ve çevrelerin, yaş, beceri ve durum farkı gözetmeksizin her bir kişi tarafından kullanılabilmesini olanaklı kılan, uluslararası bir tasarım yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Evrensel tasarımın tanımı ve prensipleri Amerika’daki North Carolina Üniversitesi’nde bu konuda çalışan “The Center For Universal Design” isimli grup tarafından geliştirilmiştir. Ron Mace’e göre, evrensel tasarım “uyum ve özel tasarıma ihtiyaç duymadan mümkün olan en geniş kapsamlı şekilde tüm insanlar tarafından kullanılacak ürün ve ortamların tasarımıdır” (Mace, 1990). 1989 yılında Ron Mace tarafından temelleri atılan ve 1996 yılında North Carolina State Üniversitesi’nde Evrensel Tasarım Merkezi (The Center for Universal Design) ismini alan merkez, 1997 yılında “evrensel tasarım” kavramını anlaşılır kılmak ve yol gösterici olmak amacıyla yedi ilke yayımlamıştır (Erkovan, 2013). Yayımlanan bu yedi ilke şu şekildedir (Connell vd., 1997: 16);

- Eşitlikçi kullanım,
- Kullanımda esneklik,
- Basit ve sezgisel kullanım,

- Algılanabilir bilgi,
- Hata toleransı payı,
- Düşük fiziki çaba,
- Boyut ve alan kullanımı

Eşitlikçi kullanım ilkesi, yapılan tasarımların farklı yeteneklere sahip kullanıcılar için kullanışlı olması ve eşitlik içermesini kapsamaktadır. Tasarımların kullanımının bütün kullanıcılar için aynı olması gerekmektedir. Kullanımda esneklik ilkesi, ürün tasarlanırken kullanıcıların farklı tercihlerde ve yetkinliklerde olmasının göz önünde bulundurulmasını ifade etmektedir. Tasarımlarda kullanıcılara kullanım yöntemlerine göre seçme hakkı sağlanmalıdır.

Basit ve sezgisel kullanım ilkesi; kullanıcıların yeteneklerine, dil becerilerine ve tecrübelerine bakılmaksızın insanların basitçe sezgileriyle anlayabilecekleri tasarımlar yapılmasını ifade etmektedir. Tasarımda gereksiz karmaşalara yer vermeden kullanıcının en basit şekilde kullanması sağlanmalıdır.

Algılanabilir bilgi ilkesi; algılanabilir bilgilendirme, çevre koşullarına ve kullanıcıların duyuşal kabiliyetlerine bakılmaksızın bilginin etkili olacak şekilde aktarılması anlamına gelmektedir. Algılanabilir bilginin kaliteli olması için bilgi dağıtımında değişik tarzların kullanılması gerekmektedir.

Hata toleransı payı ilkesi, tasarım yaparken olabilecek tehlikeli durumları düşünerek zararı en aza indirmeyi kapsamaktadır. Tasarımlar hatalara imkân vermeyen özellikler içermelidir veya bu tehlikeler belli uyarılarla önlenmelidir.

Düşük fiziki çaba ilkesi, kullanıcı açısından mümkün olduğunca az enerji sarf ederek, rahat ve konforlu bir şekilde ürün ve mekânın kullanılabilmesi anlamına gelmektedir. Boyut ve alan kullanımı ilkesi, tasarım yaparken kullanıcıların vücut ölçüleri, duruşu veya hareketine uygun şekilde olmasını kapsamaktadır (Connell vd., 1997: 16).

Evrensel tasarım için belirlenen bu yedi ilke temelde ergonometri, antropometri ve algı psikolojisine dayandırılarak geliştirilmiştir. Geliştirilen bu ilkeler doğrultusunda, yeni tasarımlar yapılabileceği gibi mevcut olan tasarımların evrensel tasarıma uygunluğu da değerlendirilerek geliştirilebilmektedir. Evrensel tasarım kavramı özellikle birçok farklı kullanıcı tipine hitap eden kamusal mekânların tasarımında önemli rol oynamaktadır. Toplumdaki tüm bireylerin ortak kullanım alanları olan kamusal mekanlar, kullanıcıların günlük yaşamlarında sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşıladıkları mekânlardır. Meydanlar, hastaneler, okullar, fabrikalar, kütüphaneler, hava alanları ve üniversiteler gibi özel alanların dışında kalan yapılar kamusal mekânların başında gelmektedir. Kamusal mekânın tanımı ilk olarak Jürgen Habermas tarafından 1962 yılında "Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü: Burjuva Toplumunun Bir Kategorisi Üzerine Araştırmalar" adlı kitabında yapılmaktadır. Habermas (1962), kamusal mekânı özel şahısların, kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışmanın neticesinde o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları araç, süreç ve mekânların tanımladığı hayat alanı olarak tanımlamaktadır. Kamusal mekânları Karayılmazlar (2018), herkes tarafından görülebilir, duyulabilir ve içinde özel olarak bize ait olandan ayrı, hepimiz için olan bir dünya olarak tanımlamaktadır. Ömüriş (2007) kamusal mekânların bizi, kültürümüzü, kişisel inançlarımızı ve kamusal değerlerimizi yansıttığını belirtmiştir. Toplum tarafından ortak olarak kullanılan kamusal mekânlarda tüm kullanıcılar eşit kullanım hakkına sahiptir. Bu doğrultuda, kamusal mekânların evrensel tasarım kavramı doğrultusunda tasarlanması gerekmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Çalışmada doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Doküman analizi yöntemi, Çepni (2010)'ye göre konu ile

ilgili yazılı kaynakların toplanılarak çözümlenmesine dayanmaktadır. Bu yöntemde, kaynaklar bir sistem dâhilinde bir araya getirilmektedir ve araştırmaya fayda sağlanacak veriler analiz edilmektedir. Çalışmada, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi'nde yer alan İç mimarlık ve İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı anabilim/anasanat dallarına ait lisansüstü tezler araştırılmıştır. Arama ölçütü olarak kamusal örnekleme üzerine yapılan tezler ele alınmış, arama, "Evrensel tasarım", "Herkes için tasarım" ve "Kapsayıcı tasarım" anahtar kelimeleri kullanılarak yapılmıştır. Bu çalışmada, arama kriterleri ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiştir. (Creswell,2013)'e göre ölçüt seçimleri amaca uygun ve ulaşılabilir seçilmedi. Buna göre çalışmanın konusu evrensel tasarım olmasına karşın "Herkes için tasarım" ve "Kapsayıcı tasarım" kavramları ölçüt olarak eklenmiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmada amaca uygun içerikler doğrultusunda on dokuz adet tez çalışmasına ulaşılmış, ulaşılan tez çalışmaları beş kategoride incelenmiştir. Beş kategori, bulguların amaca uygun olarak yorumlanmasına olanak sağlayacak şekilde; tezlerin yazarları, tezlerin danışmanları, tezlerin yayınlandığı yıllar, tezlerin yazıldığı üniversiteler, tezlerin türü ve tezlerin yöntemi şeklinde oluşturulmuştur.

BULGULAR

Tablo 1. Kamusal Tasarım ile İlgili Tez Çalışmaları

Tez Adı	Yazar
Evrensel tasarımın kamusal mekânlar üzerinde etkisi: Kocaeli Darıca Fârâbî Eğitim ve Araştırma Hastanesinin incelenmesi	Merve Erol
Mekânda evrensel tasarım ilkeleri ve bu ilkelerin Ayazağa ışık okullarında irdelenmesi	Alper Küçük
Kamusal mekân olarak sağlık bilimleri üniversitesi Antalya eğitim ve araştırma hastanesi genel mekânlarının evrensel tasarım prensipleri ışığında incelenmesi	Mine Altay Öztürk
Kaynaştırma eğitimi mekânlarında yaşam merkezi biriminin tasarım kriterlerinin belirlenmesi üzerine bir inceleme: SERÇEV Engelsiz Meslek Lisesi örneği	Simge Gülbah Ar
Endüstri mirasının evrensel tasarım ilkeleri kapsamında incelenmesi: İzmit Seka Kağıt Müzesi örneği	Zeynep Canan Karagöz
Evrensel tasarım yaklaşımı bağlamında üniversiteler: Sütluçe bölgesinde bulunan üniversiteler örneği	Nur Banu Salıhoğlu Gürün Ay Yökten
Evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda engelsiz üniversite kampüslerinin tasarlanması ve biçimlenmesi üzerine bir araştırma	Sinemcan Üstüncan
Yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapılarda kapsayıcı tasarım yaklaşımı: Atatürk Orman Çiftliği bira fabrikası hamamı örneği	Çağla Kaplan
Türkiye'de devlet kurumlarında evrensel tasarım uygulamasının önemi: Bağlıca engelsiz yaşam ve Rehabilitasyon merkezi	Begüm Sarıman
Esnek ve erişilebilir iç mekân çözümlerinin kütüphane örnekleri üzerinden irdelenmesi	Tuğçe Aksal
İstanbul'daki havalimanlarının evrensel tasarım kavramı ışığında incelenmesi	Elif Buket Gündüzlü
Yeme-içme mekânı kategorilerinin kullanıcıların mekân algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi	Umay Yılmaz Arer
Sosyal sorumluluk projesi olarak; hayvan, yaşlı, çocuklar için entegre yaşam alanları tasarım ilkeleri uygulama yaklaşımları ve model önerisi	Seval Yılmaz
Erişilebilir üniversite kampüs alanları ve binalarının tasarım parametreleri "Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği"	Sezer Volkan Öztürk
Özel eğitim mekânlarının Down Sendromlu bireyler için yapı biyolojisi kapsamında değerlendirilmesi	Nuriye Nida Çelebi Şeker
Zihin farklı bireyler için bağımsız yaşam merkezi tasarım yaklaşımları ve tasarım rehberi önerisi	Amaal Alduwyab
Kamusal meydanların iç mekân tasarım prensipleri ve unsurları ile değerlendirilmesi: Libya, Trablus'ta Şehitler meydanında bir vaka çalışması	Anday Türkmen
Otel ortak alanlarının engelli kullanıcılara yönelik kurgulanması	Altınay Mutlu
Türkiye'de bedensel engelli çocukların anaokulu ortamında karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engeller	

Tablo 1'de gösterildiği üzere kamusal mekânlarda evrensel tasarım konusu ile ilgili toplamda on dokuz tez çalışmasına ulaşılmıştır. Yapılan tez çalışmalarının yazarları; Merve

Erol, Alper Küçük, Mine Altay Öztürk, Simge Gülbah Ar, Zeynep Cana Karagöz, Nur Banu Salihoğlu, Gürün Ay Yökten, Sinemcan Üstüncan, Çağla Kaplan, Begüm Sarıman, Tuğçe Aksal, Elif Buket Gündüzlü, Umay Yılmaz Arer, Seval Yılmaz, Sezer Volkan Öztürk, Nuriye Nida Çelebi Şeker, Amaal Alduwyab, Anday Türkmen ve Altınay Mutlu'dur. Erol (2012), evrensel tasarım yaklaşımı ve prensipleri ile kamusal mekânların kullanılabilirliğini ve ulaşılabilirliğini arttırmak ve bunlara ek olarak hastanelerdeki karşılaşılan olumsuz durumlara karşılık çözümler ve öneriler sunmuştur. Küçük (2019), evrensel tasarım konusu ve ilkeleri kapsamında iç ve dış mekânların tasarımlarını değerlendirerek eğitim kurumlarındaki konseptler üzerine araştırma yapmıştır. Öztürk (2019), kamusal bir mekân olarak hastaneyi evrensel tasarım prensipleri açısından değerlendirmiştir. Ar (2017), evrensel tasarım ilkeleri ve kaynaştırma eğitimi üzerine yapılan araştırmalar doğrultusunda Gökkuşluğu İlköğretim Okulu Yaşam Evi (Merkezi) ve halen yapım aşamasında olan SERÇEV Engelsiz Meslek Lisesi Yaşam Merkezi üzerine literatüre dayalı, gözlem, görüşme, anket vb. yöntemleri kullanarak bu yapıları değerlendirmiştir. Karagöz (2022), evrensel tasarım ve kültürel miras yapılarının önemini vurgulayarak, tarihi yapıların, koruma-yeniden işlevlendirme çalışmalarında evrensel tasarım kriterlerinin bir ölçüt olarak ele alınmaması sorununu seçilen örnek üzerinden açıklamıştır. Salihoğlu (2020), Sütlüce bölgesinin evrensel tasarım kriterlerine uygunluğu, iç mekân kullanımı, ulaşılabilir açık alanlar ve öğrenciler için fonksiyonel tasarım yaklaşımlarını kullanıcı bakış açısıyla ele almıştır. Yökten (2018), üniversiteler özelinde iç mekân tasarımında erişilebilirlik/ulaşılabilirlik ve evrensel tasarım terimlerinin hangi evrelerde ne şekilde ortaya çıktığını sorgulamıştır. Üstüncan (2022), yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların kapsayıcı tasarım prensibi doğrultusunda tasarlanabilirliğini, Atatürk Orman Çiftliği Bira Fabrikası özelinde irdelemiş, bu tarihi yapının özgün işlevi, tarihi ve kültürel değerini göz önünde bulundurarak, çağdaş sanat müzesi olarak iç mekân renovasyon projesini hazırlamıştır. Kaplan (2019), engelli bireylerin yardıma ihtiyaç duymadan binalara rahatlıkla ulaşabilmeleri, yaşama katılabilmeleri açısından mimari tedbirlerin nasıl alınması gerektiğini tartışmıştır. Sarıman (2019), esneklik ve erişilebilirlik kavramlarının önemine dikkat çekerek, esnek ve erişilebilir mekânları örnekler üzerinden incelemiş, mekân tasarımlarında esnekliğin ve erişilebilirliğin gerekliliğini vurgulamıştır. Aksal (2019), İstanbul'daki havalimanlarının evrensel tasarım ilkelerine uygun olup olmadığını saptayarak, ileride tasarlanacak olan havalimanlarına kaynak oluşturmayı amaçlamıştır. Gündüzlü (2021), yeme-içme mekânı kategorilerinin kullanıcıların algısı üzerindeki etkilerini araştırıp karşılaştırmıştır. Arer (2022), yapılaşmış çevrenin daha konforlu, huzurlu, rahat ve erişilebilir olması, dezavantajlı bireylere ve benzer gruplara açık ve güvenli yaşam alanlarının oluşturulması, işlevsel, emniyetli, ergonomik, kolay kullanım sağlayan mekânların tasarımları üzerinde durmuştur. Yılmaz (2022), kampüs yapılarında erişilebilirliği belirlemek ve engelsiz kampüs tasarımının nasıl olması gerektiğine yönelik parametrelerle bir model altlığı ortaya koymuştur. Öztürk (2021), özel gereksinimli bireylerin eğitim alma haklarının yerine getirilebilmesini, sosyal yaşam mekânları içerisinde kendilerini geliştirerek faydalı ve üretken bireyler haline gelmelerini kolaylaştıracak kriterleri ortaya koymuştur. Şeker (2021), evrensel tasarım hakkında var olan yasa, yönetmelik, kılavuz ve standartları bunlara ek olarak konuyla ilgili makale, tez ve kurum/kuruluşların yayınlarını incelenmiştir. Bu doğrultuda, özellikle zihinsel açıdan engelli bireylerin bağımsız yaşama adım atacakları bir yaşam merkezi için tasarım rehberi oluşturmaya çalışmıştır. Alduwyab (2019), iç mekanların tasarım ilkeleri doğrultusunda kamusal meydanların tasarımlarına yönelik analizleri sonucu, kamusal meydanlarda insanların sosyal ve kültürel etkileşimlerinin artması amacıyla tasarım önerileri geliştirmiştir. Türkmen (2018), otel yapılarındaki ortak kullanım alanlarının görme engeli olan bireyler başta olmak üzere tekerlekli sandalye, koltuk değneği, yürüteç ve baston gibi yardımcı gereçler vasıtasıyla hareket edebilen bireyler için görsel, işitsel ve fiziksel açıdan erişilebilir kılınmasına yönelik kriterler ortaya koymuştur. Mutlu (2009), bedensel engelli çocukların, anaokulu ortamında karşılaştıkları problemler ve bunların çözümüne yönelik kriterleri araştırmış ve anaokulu tasarımları hakkında iyileştirme önerileri ortaya koymuştur.

Tablo 2. Tez Çalışmalarının Danışmanları

Tez Adı	Yazar	Danışman
Evrensel tasarımın kamusal mekânlar üzerinde etkisi: Kocaeli Darıca Fârâbî Eğitim ve Araştırma Hastanesinin incelenmesi	Merve Erol	Prof. Dr. Seçil Şatır
Mekânda evrensel tasarım ilkeleri ve bu ilkelerin Ayazağa ışık okullarında irdelenmesi	Alper Küçük	Dr. Öğr. Üyesi Gülru Koca
Kamusal mekân olarak sağlık bilimleri üniversitesi Antalya eğitim ve araştırma hastanesi genel mekânlarının evrensel tasarım prensipleri ışığında incelenmesi	Mine Altay Öztürk	Dr. Öğr. Üyesi Şenay Çabuk
Kaynaştırma eğitimi mekânlarında yaşam merkezi biriminin tasarım kriterlerinin belirlenmesi üzerine bir inceleme: SERÇEV Engelsiz Meslek Lisesi örneği	Simge Gülbah Ar	Doç. Dr. Özge Cordan
Endüstri mirasının evrensel tasarım ilkeleri kapsamında incelenmesi: İzmit Seka Kağıt Müzesi örneği	Zeynep Canan Karagöz	Prof. Dr. Mualla Yıldız
Evrensel tasarım yaklaşımı bağlamında üniversiteler: Sütluçe bölgesinde bulunan üniversiteler örneği	Nur Banu Salihoğlu	Dr. Öğr. Üyesi Sennur Hilmioğlu
Evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda engelsiz üniversite kampüslerinin tasarlanması ve biçimlenmesi üzerine bir araştırma	Gürün Ay Yökten	Doç. Dr. Emine Nur Ozanözgü
Yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapılarda kapsayıcı tasarım yaklaşımı: Atatürk Orman Çiftliği bira fabrikası hamamı örneği	Sinemcan Üstüncan	Prof. Dr. Meltem Yılmaz
Türkiye'de devlet kurumlarında evrensel tasarım uygulamasının önemi: Bağlıca engelsiz yaşam ve rehabilitasyon merkezi	Çağla Kaplan	Prof. Dr. Çiğdem Berdi Gökhan
Esnek ve erişilebilir iç mekân çözümlerinin kütüphane örnekleri üzerinden irdelenmesi	Begüm Sarıman	Dr. Öğr. Üyesi Şenay Çabuk
İstanbul'daki havalimanlarının evrensel tasarım kavramı ışığında incelenmesi	Tuğçe Aksal	Dr. Öğretim Üyesi Şenay Çabuk
Yeme-içme mekânı kategorilerinin kullanıcıların mekân algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi	Elif Buket Gündüzlü	Dr. Öğr. Üyesi Begüm Erçevik Sönmez
Sosyal sorumluluk projesi olarak; hayvan, yaşlı, çocuklar için entegre yaşam alanları tasarım ilkeleri uygulama yaklaşımları ve model önerisi	Umay Yılmaz Arer	Doç. Dr. Saadet Aytıs
Erişilebilir üniversite kampüs alanları ve binalarının tasarım parametreleri "Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği"	Seval Yılmaz	Prof. Dr. İpek Fitoz
Özel eğitim mekânlarının Down Sendromlu bireyler için yapı biyolojisi kapsamında değerlendirilmesi	Sezer Volkan Öztürk	Doç. Dr. Ayşegül Durukan
Zihin farklı bireyler için bağımsız yaşam merkezi tasarım yaklaşımları ve tasarım rehberi önerisi	Nuriye Nida Çelebi Şeker	Doç. Dr. Saadet Aytıs
Kamusal meydanların iç mekân tasarım prensipleri ve unsurları ile değerlendirilmesi: Libya, Trablus'ta Şehitler meydanında bir vaka çalışması	Amaal Alduwab	Doç. Dr. Z.Ezgi Kahraman
Otel ortak alanlarının engelli kullanıcılara yönelik kurgulanması	Anday Türkmen	Dr. Öğr. Üyesi Emel İşleyen
Türkiye'de bedensel engelli çocukların anaokulu ortamında karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engeller	Altınay Mutlu	Prof. Meltem Eti Proto

Tablo 2'de tez çalışmalarının adı, yazarları ve danışman bilgileri yer almaktadır. Tez çalışmalarında; Prof. Dr. Seçil Şatır, Dr. Öğr. Üyesi Gülru Koca, Dr. Öğr. Üyesi Şenay Çabuk, Doç. Dr. Özge Cordan, Prof. Dr. Mualla Yıldız, Dr. Öğr. Üyesi Sennur Hilmioğlu, Doç. Dr. Emine Nur Ozanözgü, Prof. Dr. Meltem Yılmaz, Prof. Dr. Çiğdem Berdi Gökhan, Doç. Dr. Şenay Çabuk, Dr. Öğr. Üyesi Begüm Erçevik Sönmez, Doç. Dr. Saadet Aytıs, Prof. Dr. İpek Fitoz, Doç. Dr. Ayşegül Durukan, Doç. Dr. Z. Ezgi Kahraman, Dr. Öğr. Üyesi Emel İşleyen ve Prof. Dr. Meltem Eti Proto bu tezlerde danışmanlık yapmıştır. Yapılan çalışmalarda, sadece Doç. Dr. Saadet Aytıs, iki ve Dr. Öğr. Üyesi Şenay Çabuk, üç ayrı çalışmada danışmanlık yapmıştır. Tez çalışmalarını yürüten profesör ve doçent danışman sayıları eşittir. Dr. Öğr. Üyesi danışman sayısı, profesör ve doçent danışman sayısından bir fazladır. Bu verilere bakıldığında; konu ile ilgili en çok çalışma yapan danışmanın Dr. Öğr. Üyesi Şenay Çabuk' olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Tez Çalışmalarının Yayın Tarihleri

Tez Adı	Yazar	Yıl
Evrensel tasarımın kamusal mekânlar üzerinde etkisi: Kocaeli Darıca Fârâbî Eğitim ve Araştırma Hastanesinin incelenmesi	Merve Erol	2012
Mekânda evrensel tasarım ilkeleri ve bu ilkelerin Ayazağa ışık okullarında irdelenmesi	Alper Küçük	2019
Kamusal mekân olarak sağlık bilimleri üniversitesi Antalya eğitim ve araştırma hastanesi genel mekânlarının evrensel tasarım prensipleri ışığında incelenmesi	Mine Altay Öztürk	2019
Kaynaştırma eğitimi mekânlarında yaşam merkezi biriminin tasarım kriterlerinin belirlenmesi üzerine bir inceleme: SERÇEV Engelsiz Meslek Lisesi örneği	Simge Gülbah Ar	2017
Endüstri mirasının evrensel tasarım ilkeleri kapsamında incelenmesi: İzmit Seka Kağıt Müzesi örneği	Zeynep Canan Karagöz	2022
Evrensel tasarım yaklaşımı bağlamında üniversiteler: Sütluçe bölgesinde bulunan üniversiteler örneği	Nur Banu Salihoğlu	2020
Evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda engelsiz üniversite kampüslerinin tasarlanması ve biçimlenmesi üzerine bir araştırma	Gürün Ay Yökten	2018
Yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapılarda kapsayıcı tasarım yaklaşımı: Atatürk Orman Çiftliği bira fabrikası hamamı örneği	Sinemcan Üstüncan	2022
Türkiye'de devlet kurumlarında evrensel tasarım uygulamasının önemi : Bağlıca engelsiz yaşam ve rehabilitasyon merkezi	Çağla Kaplan	2019
Esnek ve erişilebilir iç mekân çözümlerinin kütüphane örnekleri üzerinden irdelenmesi	Begüm Sarıman	2019
İstanbul'daki havalimanlarının evrensel tasarım kavramı ışığında incelenmesi	Tuğçe Aksal	2019
Yeme-içme mekânı kategorilerinin kullanıcıların mekân algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi	Elif Buket Gündüzlü	2021
Sosyal sorumluluk projesi olarak; hayvan, yaşlı, çocuklar için entegre yaşam alanları tasarım ilkeleri uygulama yaklaşımları ve model önerisi	Umay Yılmaz Arer	2022
Erişilebilir üniversite kampüs alanları ve binalarının tasarım parametreleri "Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği	Seval Yılmaz	2022
Özel eğitim mekânlarının Down Sendromlu bireyler için yapı biyolojisi kapsamında değerlendirilmesi	Sezer Volkan Öztürk	2021
Zihin farklı bireyler için bağımsız yaşam merkezi tasarım yaklaşımları ve tasarım rehberi önerisi	Nuriye Nida Çelebi Şeker	2021
Kamusal meydanların iç mekân tasarım prensipleri ve unsurları ile değerlendirilmesi: Libya, Trablus'ta Şehitler meydanında bir vaka çalışması	Amaal Alduwab	2019
Otel ortak alanlarının engelli kullanıcılara yönelik kurgulanması	Anday Türkmen	2018
Türkiye'de bedensel engelli çocukların anaokulu ortamında karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engeller	Altınay Mutlu	2009

Tablo 3'te incelenen tez çalışmalarının yayınlanma tarihleri verilmektedir. Verilen tarihlere bakıldığında; 2009 yılında bir, 2012 yılında bir, 2017 yılında bir, 2018 yılında bir, 2019 yılında altı, 2020 yılında bir, 2021 yılında üç, 2022 yılında dört adet tez çalışmasının yapıldığı görülmektedir. Bu verilere dayanarak, üniversitelerin iç mimarlık bölümlerinde kamusal mekânlarda evrensel tasarım ilkesi konusunun ilk olarak 2009 yılında tez konusu olarak ele alındığı görülmektedir. 2009 yılından 2018 yılına kadar bazı yıllarda tek bir çalışma yapıldığı, konunun en çok altı çalışma ile 2019 yılında araştırıldığı ve ardından günümüze kadar yılda ortalama üç çalışmaya konu olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Tez Çalışmalarının Yapıldığı Kurumlar

Tez Adı	Yazar	Üniversite
Evrensel tasarımın kamusal mekânlar üzerinde etkisi: Kocaeli Darıca Fârâbî Eğitim ve Araştırma Hastanesinin incelenmesi	Merve Erol	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Mekanda evrensel tasarım ilkeleri ve bu ilkelerin Ayazağa ışık okullarında irdelenmesi	Alper Küçük	Işık Üniversitesi
Kamusal mekân olarak sağlık bilimleri üniversitesi Antalya eğitim ve araştırma hastanesi genel mekânlarının evrensel tasarım prensipleri ışığında incelenmesi	Mine Altay Öztürk	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Kaynaştırma eğitimi mekânlarında yaşam merkezi biriminin tasarım kriterlerinin belirlenmesi üzerine bir inceleme: SERÇEV Engelsiz Meslek Lisesi örneği	Simge Gülbah Ar	İstanbul Teknik Üniversitesi
Endüstri mirasının evrensel tasarım ilkeleri kapsamında incelenmesi: İzmit Seka Kağıt Müzesi örneği	Zeynep Canan Karagöz	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Evrensel tasarım yaklaşımı bağlamında üniversiteler: Sütlüce bölgesinde bulunan üniversiteler örneği	Nur Banu Salıhoğlu	Haliç Üniversitesi
Evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda engelsiz üniversite kampüslerinin tasarlanması ve biçimlenmesi üzerine bir araştırma	Gürün Ay Yökten	Hacettepe Üniversitesi
Yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapılarda kapsayıcı tasarım yaklaşımı: Atatürk Orman Çiftliği bira fabrikası hamamı örneği	Sinemcan Üstüncan	Hacettepe Üniversitesi
Türkiye'de devlet kurumlarında evrensel tasarım uygulamasının önemi : Bağlıca engelsiz yaşam ve rehabilitasyon merkezi	Çağla Kaplan	Çankaya Üniversitesi
Esnek ve erişilebilir iç mekân çözümlerinin kütüphane örnekleri üzerinden irdelenmesi	Begüm Sarıman	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
İstanbul'daki havalimanlarının evrensel tasarım kavramı ışığında incelenmesi	Tuğçe Aksal	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Yeme-içme mekânı kategorilerinin kullanıcıların mekân algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi	Elif Buket Gündüzlü	İstanbul Gedik Üniversitesi
Sosyal sorumluluk projesi olarak; hayvan, yaşlı, çocuklar için entegre yaşam alanları tasarım ilkeleri uygulama yaklaşımları ve model önerisi	Umay Yılmaz Arer	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Erişilebilir üniversite kampüs alanları ve binalarının tasarım parametreleri "Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği	Seval Yılmaz	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Özel eğitim mekânlarının Down Sendromlu bireyler için yapı biyolojisi kapsamında değerlendirilmesi	Sezer Volkan Öztürk	Akdeniz Üniversitesi
Zihin farklı bireyler için bağımsız yaşam merkezi tasarım yaklaşımları ve tasarım rehberi önerisi	Nuriye Nida Çelebi Şeker	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Kamusal meydanların iç mekân tasarım prensipleri ve unsurları ile değerlendirilmesi: Libya, Trablus'ta Şehitler meydanında bir vaka çalışması	Amaal Alduwyab	Çankaya Üniversitesi
Otel ortak alanlarının engelli kullanıcılara yönelik kurgulanması	Anday Türkmen	Marmara Üniversitesi
Türkiye'de bedensel engelli çocukların anaokulu ortamında karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engeller	Altınay Mutlu	Marmara Üniversitesi

Tablo 4' te verilen tez çalışmalarının yürütüldüğü üniversiteler verilmektedir. Tablodaki verilere bakıldığında; altı tez çalışması ile en çok tezin hazırlandığı üniversitenin Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olduğu anlaşılmaktadır. Geri kalan on üç tezin, sekizini Marmara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi ve Çankaya Üniversitesi ikişer tez çalışması ile, kalan beş tezi ise İstanbul Teknik Üniversitesi, Işık Üniversitesi, Haliç Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi ve İstanbul Gedik Üniversitesi'nin de birer tez çalışması ile yaptığı görülmektedir. Tablo 2' ye bakıldığında; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi'nde yürütülen altı tez çalışmasından, üçünün aynı danışmana sahip olduğu görülmektedir. Bütün bu verilere dayanarak, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi'nde bu konunun daha çok öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 5. Tez Çalışmalarının Türü

Tez Adı	Yazar	Tür
Evrensel tasarımın kamusal lar üzerinde etkisi: Kocaeli Darıca Fârâbî Eğitim ve Araştırma Hastanesinin incelenmesi	Merve Erol	Yüksek Lisans
mekânda evrensel tasarım ilkeleri ve bu ilkelerin Ayazağa ışık okullarında irdelenmesi	Alper Küçük	Yüksek Lisans
Kamusal mekân olarak sağlık bilimleri üniversitesi Antalya eğitim ve araştırma hastanesi genel mekânlarının evrensel tasarım prensipleri ışığında incelenmesi	Mine Altay Öztürk	Yüksek Lisans
Kaynaştırma eğitimi mekânlarında yaşam merkezi biriminin tasarım kriterlerinin belirlenmesi üzerine bir inceleme: SERÇEV Engelsiz Meslek Lisesi örneği	Simge Gülbah Ar	Yüksek Lisans
Endüstri mirasının evrensel tasarım ilkeleri kapsamında incelenmesi: İzmit Seka Kağıt Müzesi örneği	Zeynep Canan Karagöz	Yüksek Lisans
Evrensel tasarım yaklaşımı bağlamında üniversiteler: Sütluçe bölgesinde bulunan üniversiteler örneği	Nur Banu Salıhoğlu	Yüksek Lisans
Evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda engelsiz üniversite kampüslerinin tasarlanması ve biçimlenmesi üzerine bir araştırma	Gürün Ay Yökten	Sanatta Yeterlilik
Yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapılarla kapsayıcı tasarım yaklaşımı: Atatürk Orman Çiftliği bira fabrikası hamamı örneği	Sinemcan Üstüncan	Yüksek Lisans
Türkiye'de devlet kurumlarında evrensel tasarım uygulamasının önemi: Bağlıca engelsiz yaşam ve rehabilitasyon merkezi	Çağla Kaplan	Yüksek Lisans
Esnek ve erişilebilir iç çözümlerinin kütüphane örnekleri üzerinden irdelenmesi	Begüm Sarıman	Yüksek Lisans
İstanbul'daki havalimanlarının evrensel tasarım kavramı ışığında incelenmesi	Tuğçe Aksal	Yüksek Lisans
Yeme-içme mekânı kategorilerinin kullanıcıların mekân algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi	Elif Buket Gündüzlü	Yüksek Lisans
Sosyal sorumluluk projesi olarak; hayvan, yaşlı, çocuklar için entegre yaşam alanları tasarım ilkeleri uygulama yaklaşımları ve model önerisi	Umay Yılmaz Arer	Doktora Tezi
Erişilebilir üniversite kampüs alanları ve binalarının tasarım parametreleri "Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği	Seval Yılmaz	Doktora Tezi
Özel eğitim mekânlarının Down sendromlu bireyler için yapı biyolojisi kapsamında değerlendirilmesi	Sezer Volkan Öztürk	Yüksek Lisans
Zihin farklı bireyler için bağımsız yaşam merkezi tasarım yaklaşımları ve tasarım rehberi önerisi	Nuriye Nida Çelebi Şeker	Doktora Tezi
Kamusal meydanların iç mekân tasarım prensipleri ve unsurları ile değerlendirilmesi: Libya, Trablus'ta Şehitler meydanında bir vaka çalışması	Amaal Alduwyab	Yüksek Lisans
Otel ortak alanlarının engelli kullanıcılara yönelik kurgulanması	Anday Türkmen	Yüksek Lisans
Türkiye'de bedensel engelli çocukların anaokulu ortamında karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engeller	Altınay Mutlu	Yüksek Lisans

Tablo 5' te tez çalışmalarının türü belirtilmektedir. Tablodaki verilere göre; yüksek lisans alanında on beş, doktora alanında üç, sanatta yeterlilik alanında bir adet tez çalışmasının yapıldığı görülmektedir. Bu verilere bakılarak, yüksek lisans öğrencilerinin kamusal mekânlarda evrensel tasarım konusunu daha çok çalıştığı görülmektedir. Tablo 3'te yer alan verilerle karşılaştırıldığında, 2019 yılında yapılan beş tezin de yüksek lisans öğrencileri tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Tez Çalışmalarının Yöntemi

Tez Adı	Yazar	Yöntem
Evrensel tasarımın kamusal mekânlar üzerinde etkisi: Kocaeli Darıca Fârâbî Eğitim ve Araştırma Hastanesinin incelenmesi	Merve Erol	Nitel inceleme
Mekânda evrensel tasarım ilkeleri ve bu ilkelerin Ayazağa ışık okullarında irdelenmesi	Alper Küçük	Nitel inceleme
Kamusal mekân olarak sağlık bilimleri üniversitesi Antalya eğitim ve araştırma hastanesi genel mekânlarının evrensel tasarım prensipleri ışığında incelenmesi	Mine Altay Öztürk	Nitel inceleme
Kaynaştırma eğitimi mekânlarında yaşam merkezi biriminin tasarım kriterlerinin belirlenmesi üzerine bir inceleme: SERÇEV Engelsiz Meslek Lisesi örneği	Simge Gülbah Ar	Nicel araştırma
Endüstri mirasının evrensel tasarım ilkeleri kapsamında incelenmesi: İzmit Seka Kağıt Müzesi örneği	Zeynep Canan Karagöz	Nitel inceleme
Evrensel tasarım yaklaşımı bağlamında üniversiteler: Sütlice bölgesinde bulunan üniversiteler örneği	Nur Banu Salihoğlu	Nitel inceleme
Evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda engelsiz üniversite kampüslerinin tasarlanması ve biçimlenmesi üzerine bir araştırma	Gürün Ay Yökten	Tasarım önerisi geliştirme
Yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapılarda kapsayıcı tasarım yaklaşımı: Atatürk Orman Çiftliği bira fabrikası hamamı örneği	Sinemcan Üstüncan	Nitel araştırma
Türkiye'de devlet kurumlarında evrensel tasarım uygulamasının önemi : Bağlıca engelsiz yaşam ve rehabilitasyon merkezi	Çağla Kaplan	Nitel araştırma
Esnek ve erişilebilir iç mekân çözümlerinin kütüphane örnekleri üzerinden irdelenmesi	Begüm Sarıman	Nitel araştırma
İstanbul'daki havalimanlarının evrensel tasarım kavramı ışığında incelenmesi	Tuğçe Aksal	Nicel araştırma
Yeme-içme mekânı kategorilerinin kullanıcıların mekân algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi	Elif Buket Gündüzlü	Nicel araştırma
Sosyal sorumluluk projesi olarak; hayvan, yaşlı, çocuklar için entegre yaşam alanları tasarım ilkeleri uygulama yaklaşımları ve model önerisi	Umay Yılmaz Arer	Nitel araştırma
Erişilebilir üniversite kampüs alanları ve binalarının tasarım parametreleri "Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği	Seval Yılmaz	Nicel araştırma
Özel eğitim mekânlarının Down Sendromlu bireyler için yapı biyolojisi kapsamında değerlendirilmesi	Sezer Volkan Öztürk	Nitel araştırma
Zihin farklı bireyler için bağımsız yaşam merkezi tasarım yaklaşımları ve tasarım rehberi önerisi	Nuriye Nida Çelebi Şeker	Nitel araştırma
Kamusal meydanların iç mekân tasarım prensipleri ve unsurları ile değerlendirilmesi: Libya, Trablus'ta Şehitler meydanında bir vaka çalışması	Amaal Alduwab	Nitel araştırma
Otel ortak alanlarının engelli kullanıcılara yönelik kurgulanması	Anday Türkmen	Nicel araştırma
Türkiye'de bedensel engelli çocukların anaokulu ortamında karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engeller	Altınay Mutlu	Nicel araştırma

Tablo 6' da tez çalışmalarının yöntemi yer almaktadır. Buna göre, tezlerde farklı araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Tez çalışmalarında; nitel araştırma yöntemi, nicel araştırma yöntemi ve tasarım geliştirme yöntemleri kullanılmıştır. Kullanılan yöntemler arasında en çok tercih edilen yöntem, nitel araştırma yöntemidir.

Tablo 7. Tez Çalışmalarının Toplu Halde Gösterimi

Tez Adı	Yazar	Danışman	Yıl	Üniversite	Tür	Yöntem
Evrensel tasarımın kamusal mekânlar üzerinde etkisi: Kocaeli Darıca Fârâbî Eğitim ve Araştırma Hastanesinin incelenmesi	Merve Erol	Prof. Dr. Seçil Şatır	2012	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nitel inceleme
mekânda evrensel tasarım ilkeleri ve bu ilkelerin ayazağa ışık okullarında irdelenmesi	Alper Küçük	Dr. Öğr. Üyesi Gülru Koca	2019	Işık Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nitel inceleme
Kamusal mekân olarak sağlık bilimleri üniversitesi Antalya	Mine Altay Öztürk	Dr. Öğr. Üyesi Şenay	2019	Mimar Sinan Güzel	Yüksek Lisans	Nitel inceleme

eğitim ve araştırma hastanesi genel mekânlarının evrensel tasarım prensipleri ışığında incelenmesi	Çabuk	Sanatlar Üniversitesi				
Kaynaştırma eğitimi mekânlarında yaşam merkezi biriminin tasarım kriterlerinin belirlenmesi üzerine bir inceleme: SERÇEV Engelsiz Meslek Lisesi örneği	Simge Gülbah Ar	Doç. Dr. Özge Cordan	2017	İstanbul Teknik Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nicel araştırma
Endüstri mirasının evrensel tasarım ilkeleri kapsamında incelenmesi: İzmit Seka Kağıt Müzesi örneği	Zeynep Canan Karagöz	Prof. Dr. Mualla Yıldız	2022	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nitel inceleme
Evrensel tasarım yaklaşımı bağlamında üniversiteler: Sütluçe bölgesinde bulunan üniversiteler örneği	Nur Banu Salihoğlu	Dr. Öğr. Üyesi Sennur Hilmioglu	2020	Haliç Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nitel inceleme
Evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda engelsiz üniversite kampüslerinin tasarlanması ve biçimlenmesi üzerine bir araştırma	Gürün Ay Yökten	Doç. Dr. Emine Nur Ozanözgü	2018	Hacettepe Üniversitesi	Sanatta Yeterlilik	Tasarım önerisi geliştirme
Yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapılarda kapsayıcı tasarım yaklaşımı: Atatürk Orman Çiftliği bira fabrikası hamamı örneği	Sinemcan Üstüncan	Prof. Dr. Meltem Yılmaz	2022	Hacettepe Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nitel araştırma
Türkiye'de devlet kurumlarında evrensel tasarım uygulamasının önemi: Bağlıca engelsiz yaşam ve rehabilitasyon merkezi	Çağla Kaplan	Prof. Dr. Çiğdem Berdi Gökhan	2019	Çankaya Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nitel araştırma
Esnek ve erişilebilir iç mekân çözümlerinin kütüphane örnekleri üzerinden irdelenmesi	Begüm Sarıman	Doç. Şenay Çabuk	2019	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nitel araştırma
İstanbul'daki havalimanlarının evrensel tasarım kavramı ışığında incelenmesi	Tuğçe Aksal	Dr. Öğretim Üyesi Şenay Çabuk	2019	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nicel araştırma
Yeme-içme mekânı kategorilerinin kullanıcıların mekân algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi	Elif Buket Gündüzlü	Dr. Öğr. Üyesi Begüm Erçevik Sönmez	2021	İstanbul Gedik Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nicel araştırma
Sosyal sorumluluk projesi olarak; hayvan, yaşlı, çocuklar için entegre yaşam alanları tasarım ilkeleri uygulama yaklaşımları ve model önerisi	Umay Yılmaz Arer	Doç. Dr. Saadet Aytis	2022	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Doktora Tezi	Nitel araştırma
Erişilebilir üniversite kampüs alanları ve binalarının tasarım parametreleri "Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği	Seval Yılmaz	Prof. Dr. ipek Fitoz	2022	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Doktora Tezi	Nicel araştırma
Özel eğitim mekânlarının Down sendromlu bireyler için yapı biyolojisi kapsamında değerlendirilmesi	Sezer Volkan Öztürk	Doç. Dr. Ayşegül Durukan	2021	Akdeniz Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nitel araştırma
Zihin farklı bireyler için bağımsız yaşam merkezi tasarım yaklaşımları ve tasarım rehberi önerisi	Nuriye Nida Çelebi Şeker	Doç. Dr. Saadet Aytis	2021	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Doktora Tezi	Nitel araştırma
Kamusal meydanların iç mekân tasarım prensipleri ve unsurları ile değerlendirilmesi: Libya, Trablus'ta Şehitler meydanında bir vaka çalışması	Amaal Alduwyab	Doç. Dr. Z.Ezgi Kahraman	2019	Çankaya Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nitel araştırma
Otel ortak alanlarının engelli	Anday	Dr. Öğr.	2018	Marmara	Yüksek Lisans	Nicel

kullanıcılara yönelik kurgulanması	Türkmen	Üyesi Emel İşleyen		Üniversitesi	Lisans	araştırma
Türkiye'de bedensel engelli çocukların anaokulu ortamında karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engeller	Altınay Mutlu	Prof. Meltem Eti Proto	2009	Marmara Üniversitesi	Yüksek Lisans	Nicel araştırma

Tablo 7' ye bakıldığında; Türkiye genelinde kamusal mekânda evrensel tasarım ile ilgili yüksek lisans düzeyinde yapılan toplam on dokuz adet tez çalışmasına ulaşılmıştır. Bu verilere göre, kamusal alanda evrensel tasarım konusuna diğer üniversitelere göre en çok Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi'ndeki danışmanların yöneldikleri görülmektedir. Yapılan tez çalışmalarının, on beşinin yüksek lisans düzeyinde, üçünün doktora düzeyinde ve birinin sanatta yeterlilik düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda, doktora ve sanatta yeterlilik düzeyinde çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir. Tezlerin yöntemlerinde ise nitel yöntemin çoğunlukla kullanıldığı, tez çalışması yürütülen devlet ve vakıf üniversitelerinin ise eşit sayıda olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Evrensel tasarımın ana odağında kullanıcı yer almaktadır. Bu doğrultuda, kullanıcılar için yaşanılan çevre ve kullanılan ürünlerde eşit kullanım olanağı gözetilmektedir. Evrensel tasarım ile hiçbir kullanıcı grubu dışlanmadan, özelleştirilmeden tüm kullanıcılar için ortak kullanım imkânı sağlayan mekân ve ürün tasarımları oluşturulmaktadır. Özellikle birçok farklı kullanıcı profilinin ortak kullanım alanı olan kamusal mekânlarda evrensel tasarım kavramı daha da önem kazanmaktadır. Kamusal mekânların, toplumun ortak kullanım alanları olması, bu alanların tasarımına verilen önemi arttırmaktadır. Evrensel tasarım kavramı, kamusal mekânlarda tüm kullanıcılar için uygun ve kullanışlı ortak alanlar sağlamaktadır.

Konu ile ilgili lisansüstü tezlerin incelendiği bu çalışmada, özellikle son dört yılda bu konuda daha fazla çalışma yapıldığı anlaşılmıştır. Yapılan tez çalışmaları ile günümüzde kamusal mekânların tasarımında yeni yaklaşımlar benimsenmiş ve bu alanda yeni öneriler geliştirilmiştir. Kamusal mekânlarda evrensel tasarım ile ilgili çalışma sayılarının artırılması ve niteliklerinin iyileştirilmesi amacıyla;

- Lisans ve lisansüstü düzeyinde kamusal mekân tasarımı ile ilgili derslerin eğitim müfredatlarında ağırlık kazanması,
- Evrensel tasarım içerikli derslerde kamusal mekân örneklerinin çoğaltılması,
- Lisans düzeyi iç mimari proje derslerinde kamusal mekân çözümlerinde proje danışmanlarının öğrencileri evrensel tasarıma yönlendirmesi,
- Kamusal alanda karşılaşılan evrensel tasarım sorunlarına ve geliştirme önerilerine yönelik çalıştaylar ve seminerler düzenlenmesi,
- Kamusal alanda evrensel tasarım ile ilgili tasarım önerisi geliştirme çalışmalarına lisans ve lisansüstü düzeyde ağırlık verilmesi,
- Kamusal mekanların evrensel tasarım örneklerini incelemek amacıyla teknik gezilerin artırılması,
- Kamusal mekân çeşitliliğine (hastane, eğitim yapısı, üniversite yerleşkesi ve alışveriş merkezi gibi) yönelik örneklerin ders müfredatlarında ve iç mimari proje derslerinde yer verilmesi,
- Lisansüstü, tez, makale ve bildiri gibi akademik çalışmalarda örneklem alanı olarak farklı tipte kamu yapılarının çalışılmasının desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aksal, T. (2019). İstanbul'daki havalimanlarının evrensel tasarım kavramı ışığında incelenmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Alduwiyab, A.(2019). Kamusal meydanların iç mekân tasarım prensipleri ve unsurları ile değerlendirilmesi: Libya, Trablus'ta Şehitler meydanında bir vaka çalışması, Çankaya Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, Ankara.

- Arer, Y. U. (2022). Sosyal sorumluluk projesi olarak; hayvan, yaşlı, çocuklar için entegre yaşam alanları tasarım ilkeleri uygulama yaklaşımları ve model önerisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Doktora tezi, İstanbul.
- Ar, S. G. (2017). Kaynaştırma eğitimi mekânlarında yaşam merkezi biriminin tasarım kriterlerinin belirlenmesi üzerine bir inceleme: SERÇEV Engelsiz Meslek Lisesi örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Creswell, J. W. (2013). Qualitative inquiry & research design (3. baskı), USA: SAGE Publications, Inc, 5.
- Connell, B. R., Jones, M., Mueller, J., Mace R., Mullick, A., Ostroff, E., Sanford, J., Steinfeld, E., Story, M. ve Vanderheiden, G. (1997). *Evrensel tasarım versiyonunun ilkeleri 2.0- 1 Nisan 1997*. Evrensel Tasarım Merkezi, North Carolina State Üniversitesi.
- Çepni, S. (2010). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş, Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Erol, M.(2012). Evrensel tasarımın kamusal mekânlar üzerinde etkisi: Kocaeli Darıca Fârâbî Eğitim ve Araştırma Hastanesinin incelenmesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Yüksek lisans tezi , İstanbul.
- Erkovan, E. (2013). Evrensel Tasarım İlkeleri Kapsamında Bir Kamusal Alan Olarak Akdeniz Üniversitesi Kampüsünün İncelenmesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Gündüzlü, E. B. (2021). Yeme-içme mekânı kategorilerinin kullanıcıların mekân algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Habermas, J. (1962). The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society. 1st MIT Press pbk. ed. MIT Press.
- Karagöz, Z. C. (2022). Endüstri mirasının evrensel tasarım ilkeleri kapsamında incelenmesi: İzmit Seka Kağıt Müzesi örneği, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Karayılmazlar, A. S.(2018). Kentlerde Kamusal Alanların Tasarımı ve Önemi. Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 9(17).
- Kaplan, Ç. (2019). Türkiye'de devlet kurumlarında evrensel tasarım uygulamasının önemi: Bağlıca engelsiz yaşam ve rehabilitasyon merkezi, Çankaya Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, Ankara.
- Küçük, A.(2019). Mekânda evrensel tasarım ilkeleri ve bu ilkelerin ayazağa ışık okullarında irdelenmesi, Işık Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Mace, R. L. (1990). Definitions: Accessible, adaptable, and universal design, The center for universal design, N. C. State University, Raleigh.
- Mutlu, A. (2009). Türkiye'de bedensel engelli çocukların anaokulu ortamında karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engeller, Marmara Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Öztürk, S. V. (2021). Özel eğitim mekânlarının Down Sendromlu bireyler için yapı biyolojisi kapsamında değerlendirilmesi, Akdeniz Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, Antalya.
- Ömürüş, E. (2007). Bir kamusal alan örneği olarak Konak Meydanı'nın mekân kullanımı açısından incelenmesi, Ege Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Öztürk, M. A. (2019). Kamusal mekân olarak sağlık bilimleri üniversitesi Antalya eğitim ve araştırma hastanesi genel mekânlarının evrensel tasarım prensipleri ışığında incelenmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Salihoğlu, N. B. (2020). Evrensel tasarım yaklaşımı bağlamında üniversiteler: Sütluçe bölgesinde bulunan üniversiteler örneği, Haliç Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Sarıman, B. (2019). Esnek ve erişilebilir iç mekân çözümlerinin kütüphane örnekleri üzerinden irdelenmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi , Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Şeker, N. N. Ç.(2021). Zihin farklı bireyler için bağımsız yaşam merkezi tasarım yaklaşımları ve tasarım rehberi önerisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Doktora tezi, İstanbul.

- Türkmen, A. (2018). Otel ortak alanlarının engelli kullanıcılara yönelik kurgulanması, Marmara Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Üstüncan, S. (2022). Yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapılarda kapsayıcı tasarım yaklaşımı: Atatürk Orman Çiftliği bira fabrikası hamamı örneği, Hacettepe Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, Ankara.
- Yılmaz, S. (2022). Erişilebilir üniversite kampüs alanları ve binalarının tasarım parametreleri Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Doktora tezi, İstanbul.
- Yökten, G. A. (2018). Evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda engelsiz üniversite kampüslerinin tasarlanması ve biçimlenmesi üzerine bir araştırma, Hacettepe Üniversitesi, Sanatta yeterlilik, Ankara.